

JUGOSZLÁVIA ÚJ VÁLASZTÁSOK KÜSZÖBÉN

Stojadinovic miniszterelnökségének harmadik évfordulója. — A Stojadinović-kormány három éves működésének politikai és gazdasági mérlege. — A horvát-szerb ellentét gazdasági téren is jelentkezik. — Bomlási tünetek a horvát parasztpárt és a parasztdemokrata koalíció (SDK) frontján. — Matek belgrádi útja. — A szerb egyesült ellenzékkel folytatott tárgyalásainak szerb visszhangja. — A Skupština feloszlátása és az új képviselőválasztások kiírása.

JÚNIUS 24-én múlt három éve annak, hogy Stojadinovic Milan, Paciénak ez a kétségtelenül letehetségesebb tanítványa és volt pénzügyminisztere megalakította kormányát és azóta, néhány egyébként jelentéktelen kormányrekonstrukciótól eltekintve, zavartalanul és biztos kézzel vezeti az ország ügyeit.

Három évi megszakítás nélküli kormányelnökség külföldi példák szerint voltaképpen nem nagy idő, ha azonban figyelembe vesszük azt, hogy Jugoszláviának az állam megalakulása óta eltelt húsz esztendő alatt félszáznál több kormánya volt, s hogy pl. Uzunović 1926 április 8-tól 1927 április 17-ig, tehát egyetlen év alatt hatszor alakított kormányt, akkor megérthetjük a kormány és párthíveinek azt a lelkes buzgólkodását, amellyel ezt a jugoszláv viszonylatban tényleg rekordszámba menő évfordulót a hírverés összes eszközeinek bőséges felhasználásával megünnepelelték. A miniszterelnökség és a külügyminisztérium sajtóosztályának gondja volt arra is, hogy ennek a zajos ünneplésnek nemcsak a jugoszláv, hanem a külföldi sajtóban is megfelelő visszhangja legyen. Nem tudok példát arra, hogy egy alapjában kis állam miniszterelnökének egy ilyen házi ünnepélyét a külföldi sajtó valaha is ilyen megleghangú és a legteljesebb mértékben elismerő megemlékezésben részesítette volna. Ez nemcsak azt bizonyítja, hogy a kormányelnök személye és rendszere melletti propagandának a megrendezése meglepően ügyes és leleményes volt, hanem az ilyenkor szokásos külsőségeken és dicshimnuszokon túlmenően azt is, hogy Stojadinovic az átlagon jóval felülálló politikai, diplomáciai és taktikai érzékkel remekül tudta kihasználni a nagyhatalmak politikai játszmájában Jugoszlávia javára mutakozó esélyeket és ezzel hazáját nagyoktól és kicsinyektől egyaránt körüludvarolt országgá tenni.

A szinte tökéletes rendezés csúcsteljesítménye azonban az október 2-án Belgrádban megnyílt kiállítás volt, amely térképeken, festményeken, fényképekkel, grafikonokkal, hangzatos felírásokkal, statisztikai kimutatásokkal, modellekkel, stb. mutatta be Stojadinovic három évi kormányzásának gazdasági, pénzügyi, szociális és kulturális, valamint bel- és külpolitikai téren elért eredményeit. Ezek között a legfontosabbak a következők: a gazdaadóságok rendezése, a minimális munkabér megállapítása és bevezetése, a kollektív szerződések általánossá tétele, a munkásbiztosítás jelentékeny kiszélesítése, a gazdaadóságok rendezése folytán bajba jutott pénzintézetek szanálása, a mezőgazdasági

minőségi termelés messzemenő támogatása, nagyobb arányú fásítás több mint 13 millió ingyen kiosztott facsemetével az ország gyors-ütemű iparosítása, ami a többi közt pl. a textiliparnál azt eredményezte, hogy ez immár az ország belszükségletének 75%-át képes fedezni, a „Jugoszlávia Acél R. T.“ hatalmas bányá- és kohóvállalat alapítása Serajevo székhellyel és 600 millió dinár alaptőkével, amelynek főrészvényese maga az állam s amelynek az a rendeltetése, hogy a honvédelem nehézipari szükségleteinek fedezését a külföldi piacoktól függetlenítse, közraktárak építése 220 millió dinár költséggel, 540 km-nyi új utak építése és további 445 km-nyi országutak folyamatban levő építése, másfél milliárdos útalap létesítése évi 80 millió biztosított bevétellel a tervezett 8.000 km állami és a legalább 24.000 km bányászati utak fokozatos kiépítésére, a vasúti hálózatnak az egyre fokozódó követelményeknek megfelelő kiépítése s ezzel kapcsolatban 300 km-nyi új vasútvonal üzembehelyezése és további 900 km-nyi vasúti vonalnak kitzúzése, az államháztartás egyensúlyának biztosítása, ami a többi közt abban is jelentkezik, hogy a pénzügyminiszter október eleji kimutatása szerint az idei költségvetési év első öt hónapjában a bevételek 5187 millió dinárral haladták meg a kiadásokat, a Nemzeti Bank aranykészletének állandó növekedése, a külkereskedelmi forgalom kedvező és egyre emelkedő, aktívumot felmutató alakulása, 4 milliárdos belső kölcsön felvétele nagyobb beruházásokra, mely összegből másfél milliárdot önvédelmi célokra, ugyancsak másfél milliárdot vasútépítésekre, 500 milliót közutak építésére, 250 milliót középületekre és gazdasági intézményekre, 250 milliót pedig talajjavításokra, lecsapolási és ármentesítési munkálatokra és közegészségügyi berendezésekre fognak fordítani (Sluzbene „Novine“ május 10). A talaj javítási és ármentesítési munkálatok céljára, amelyek sikeres befejezésével kb. 700.000 hektár (1,218.000 katasztrális hold) előntött, mocsaras vagy gyengén termő föld beható termelésre alkalmassá tételét akarják elérni, külön talajjavítási alap létesítését és ennek évi legkevesebb 30 millió dínárnyi bevétele terhére 500 millió dinár belső kölcsön felvételét határozták el.

Ezeknek a céltudatos rendelkezéseknek és a gazdasági élet valamennyi fontosabb ágazatára kiterjedő tervszerű irányításnak köszönhető, hogy a nemzeti jövedelem a külkereskedelmi intézet adatai szerint az 1935. évi 37.585 millió dinárról az 1937. évben 44.221 millió dinárra emelkedett, mely összegben a belgrádi tőzsde kimutatása szerint a mezőgazdaság, állattenyésztés, halászat és a házimunka %-e 22.052 millió (49.9%), az erdészet, bányászat, gyári és kisipar, valamint a házimunka $\frac{7}{10}$ része 14-288 millió dinárral (32.3%) szerepel. De hivatalos beállítás szerint a kormány bel- és külpolitikájának üdvös eredményeként könyvelendő el az is, hogy — amint azt DragiSa Cvetković népjóléti és közegészségügyi miniszter a szerb vezetés alatt álló „Jugoslovenski Radnički Savez“ (Jugoszláv Munkásszövetség), röviden „Jugoras“, Dubrovnikben (Ragusa) augusztus hó 21-én megtartott ülésén kifejtette — a kifizetett munkabérek összege a korábbi 3.02 milliárd dinárról az 1937/38. gazdasági évben 5 milliárd és néhány száz millió dinárra emelkedett.

A kulturális téren elért fejlődést nem jelzik ugyan a fentiekhez hasonló nagy számok, de azért itt is elismerésreméltó eredményekről tud a kormány beszámolni. Á három év alatt 28 gimnáziumi épületét emeltetett, 1083 új népiskolát építtetett s főleg a belgrádi és ljubljanai tudományos és művészeti intézmények működését és korszerű fejlődését tetemes összegekkel támogatta.

Ha aránylag nagyobb teret adtam a több szempontból rendkívül tanulságos fenti adatok ismertetésének, ezt főleg azért tettem, mert ezekkel a hivatalos kimutatásokból vett adatokkal mintegy illusztrálni akartam Jugoszláviának az utóbbi évek során elért igen jelentékeny gazdasági, pénzügyi, szociális és kulturális fellendülését, okulásul különösen azoknak a magyar olvasóknak, akik inkább az ottani politikai események iránt érdeklődnek és legalább eddigelé vajmi kevés figyelmet szenteltek a jugoszláv gazdasági élet sok vonatkozásában bennünket is közelről érintő fejleményeinek.

Ami a Stojadinović-kormány bel- és külpolitikai működését illeti, ezzel röviden végezhetek, már csak azért is, mert annak egyes nevezetesebb fordulatait és eredményeit a magyar közvélemény a napilapokban amúgy is figyelemmel kísérhette.

Belpolitikai téren Stojadinović legmesteribb teljesítménye bizonyára az volt, hogy KoroSec bekapcsolásával a szlovének zömét, Spaho személyén keresztül pedig a boszniai és hercegovinál muzulmánok tekintélyes részét a maga politikája: az állami és nemzeti egység nagyszerb elve, vagy ami ezzel egyértelmű: az integrális jugoszlavizmus fikciója mellé tudta állítani s ezzel a horvátok óriási többségével szembehelyezni. Egy másik mesterfogása pedig az volt, hogy sikerült a Jevtié miniszterelnöksége alatt 1935 május 5-én megválasztott képviselőház eleinte vele szembenálló többségét fokozatosan a maga megbízható többségévé átgyúrnia, amiben kétségtelenül nagy segítségére voltak a mesterétől, PaSictól annakidején ellesett eszközök és módszerek.

Abból a tényből, hogy Stojadinović az ország gazdasági erőinek kellő megszervezését és nagyarányú kifejlesztését tette meg belpolitikája tengelyévé, szinte önként folyik az a realitásokkal mindig okosan számító külpolitikai vonalvezetés is, amely a szomszédokkal való megbékülést és ezzel kapcsolatban a jugoszláv termékek és termények számára lehetőleg biztos piacok megszerzését tűzte ki főfeladatául. Ebben a törekvésében Stojadinovićot egyáltalán nem fenyelezték a kollektív biztonság jegyében megkötött szerződésekről szóló kötelezettségek és megkötöttségek. Következésképpen kitarzott azon álláspontja mellett, hogy a jugoszláv külpolitikának bizonyos fokú függetlenségre és akciószabadságra van szüksége. „A Stojadinović-kormány elérte azt — írta a belgrádi külügyminisztérium főlhivatalosa, a „Vreme“ június 24-i számában —, hogy nem vagyunk többé egyszerű ladik. Hajó lettünk, amely párhuzamosan halad a többi hajóval, még azokkal is, amelyekkel azelőtt mi kicsinyek, mint gyöngye, sajka össze voltunk kötve.“ Stojadinović tagadhatatlan külpolitikai sikereit talán legtalálóbban az október 2-án megnyílt belgrádi kiállítás két színes rajza szemlélteti. Az egyik a drótsövénnyel és állig felfegyverkezett szomszédokkal körülvett 1935. évi Jugoszláviát ábrázolja, a másik pedig az

1938. év Jugoszláviáját, amelynek békés munkáját a szomszédos országok határőrei fegyvertelenül és rokonszenvesen nézik.

A bel- és külpolitikai téren elért sikerek és jelentős eredmények adják a mérleg aktív tételeit, amelyekkel mint passzív tételek szemben állanak a kormánynak a konkordátum kérdésében szenvedett csúfos veresége, a kisebbségi kérdés intézményes rendezésének teljes hiánya és az ország végleges megszilárdulása szempontjából a legfontosabb, sőt egyenesen sorsdöntő horvát kérdés megoldatlansága.

A HORVÁT-SZERB ELLENTÉT frontján júniusi cikkünk óta Maóék belgrádi útján kívül semmi jelentősebb esemény nem történt. Akár miniszterek nyilatkoztak időközben a két testvémp egymáshoz való viszonyáról, akár vezető szerb vagy horvát politikusok nyilvánítottak véleményt erről a kényes és egyre jobban elmérgesedő kérdésről, új szempontokat egyikük sem vetett fel. Az egyik oldalon továbbra is azok állanak, akik az állami és nemzeti egység elve alapján a centralisztikus berendezkedés és ennek a keretében a többé-kevésbé nyílt szerb hegemonia hívei. Ezek a szerb nacionalisták, túlzók és mérsékeltek, ellenzékiek vagy kormánypártiak egyaránt, a nagyszerb eszme meg nem álkuvó előharcosai, akikhez mint valóságos martalóc segédcsoportok a szlovének és muzulmánok Spaho vezetése alá került része csatlakoztak. A másik oldalon állanak Macek és követői, vagyis a horvát nemzet ma még nagy többsége és az 1937 október 8-i egyezmény óta több-kevesebb meggyőződéssel a szerb Egyesült Ellenzék vezetői és párhívei, akik az államnak az egyenjogúság szellemében való föderációs átszervezésével akarják a jogos horvát igényeket kielégíteni s ezzel az ország igazi konszolidációját megteremteni.

A két tábor és irányzatot egymással szembeállító alkotmány- és államjogi ellentéteken kívül azonban minduntalan más jellegű kérdések is akadnak, amelyekkel a horvát nemzet jogállományán újabb rést akarnak törni, amivel viszont új viszályoknak a magvát hintik el. Ezek közé tartozik pl. a színházi nyelv egyesítésének Belie, a szerb királyi akadémia elnöke által felvetett kérdése is. Ennek megoldását természetesen úgy képzeli el, hogy a kiejtés és hangsúly szempontjából is egységes nyelvül a belgrádi értelmiségi osztály nyelvét kellene elfogadni, tekintet nélkül arra, hogy a horvátoknak sokkal régibb és jóval fejlettebb színházi kultúrájuk van. Egy másik, ugyancsak szenvedélyes sajtóvitára okot szolgáltató kérdés a ljubljanaei „Slovenska Akadémija“ alapításával kapcsolatban vetődött fel. Amidőn ugyanis a „Hrvatskij Rodoljub“ (Horvát Hazafi) c. lap azt indítványozta, hogy a belgrádi szerb és a szervezés alatt álló ljubljanaei szlovén akadémia mintájára az egyenjogúság elve alapján a Strossmayer alapította zagrebi „Jugoslavenska Akadémija“-t (Jugoszláv Akadémiát) „Hrvatska Akadémija“ (Horvát Akadémia) névre átkereszteljék, a belgrádi sajtó egy része és — ami a legjellegzetesebb — a jugoszláv nemzeti párt szlovéniai csoportja nevében és ennek „Jütro“ című lapjában Kramer, a Zivković-kabinet volt helyettes miniszterelnöke azonnal tiltakozott a mindenkép logikus és jogos indítvány elfogadása és végrehajtása ellen, ami viszont a horvátoknál keltett érthető felháborodást.

Hasonlóképpen nem alkalmasak a kölcsönös viszony javulásának előmozdítására a gazdasági élet terén a horvátság rovására kezdettől fogva fennálló egyenlőtlenségek: aránytalan túladóztatás, mostoha elbánás az állami beruházásoknál és a horvát intézmények támogatásánál. így pl. a horvátbarátnak éppenséggel nem mondható „Jugoslovenski Lloyd“ június 26-i számában összehasonlítván Belgrád és Zagreb gazdasági és pénzügyi helyzetét, kimutatja, hogy „amíg Zagreb-ben az árut 65%-os pótagó, és pedig 25%-os bánási és 40%-os városi pótagó terheli, addig azt Belgrádban mindössze 20%-os pótagóval sújtják, mert a belgrádi közigazgatási területen a közigazgatási teendők java részét az egyes minisztériumok végzik s így nincs szükség külön bánási pótagóra. Ezenkívül vannak más adónemek is, amelyeket a horvátiakta területeken fizetni kell, Belgrádban ellenben nem. Belgrád városa 74.126 négyzetméter városi lelket engedett át az államnak, amely a várost 7,349.946 négyzetméternyi terület átengedésével kárpótolta. Ezzel szemben Zagreb rendszerint minden ellenszolgáltatás nélkül engedte át különböző telkeit az államnak. A kereskedelmi- és iparkamarának Zagreb-ben szeptember 12-én tartott gyűlése viszont a beszedett forgalmi-, bizonyos fogyasztási- és egyéb adókban való részesedésnek az egyes bánások közötti kirívóan aránytalan felosztását sérelmezte, kimutatván, hogy míg a Szávabánóság, vagyis a volt Horvát-Szlavonország a bánóság 214.5 millió dínárnyi ilyen adóbevételéből részesedés címén mindössze 29.3 millió dínárnyi (9.5%), a Dunabánóság pedig a 184.1 millió dinár költségvetés szerinti adóbevételből csupán 25.8 millió dinár (14%) térítést kap, addig a többi bánások — a Drávabánóság kivételével — 31.5—61%-os térítésben részesülnek. Horvát körökben azt is sérelmezik, hogy míg Belgrádban egyetlenegy rakpart építésére évi 250 millió dinárt költöttek, addig Dalmácia és a horvát tenger mellék összes kikötőinek és rakodópartjainak a kiépítésére 20 év alatt mindössze 70 millió dinárt fordítottak (?) („Croatia-press“ IV. 15. No. 4.). Felhívja a horvát nemzetet az az, igazságtalan és felette mostoha elbánás is, amelyben az állam a horvát tudományos intézeteket részesíti. így pl. a zagrebi horvát egyetem részére a háború óta csak egyetlenegy új épületet emeltek: a fizikai intézetet, de ennek a felépítése és kellő felszerelése is tíz évig tartott. Ezzel szemben a belgrádi szerb egyetem, amelynek a háború előtt csak egy épülete volt, azóta 40 új épülettel gyarapodott. Az 1931/38. évi költségvetésben több mint 100 millió dinárt irányoztak elő belgrádi közintézetek felépítésére, a horvát területeknek ellenben csupán 2.5 millió dinárt juttattak a spliti (spalatói) törvényszék új székháza részére, Ljubljánának (Laibach) különböző intézetek felállítására pedig 13.5 millió dinárt, míg Zagrebért mindössze azt tették, hogy a múlt évi költségvetésben a zagrebi egyetem rozoga épületének alapos rendbehozatalához előirányozták, de „fedezet hiányában“ (!) ki nem utalt 25 millió dinárt Magarasevic közoktatásügyi miniszter határozott ígérete szerint a folyó évben fogják rendelkezésre bocsátani.

A TÖBBSÉGI NÉPTŐL ELÜTŐ népcsoportoknak gazdasági téren történő tervszerű megnyomorítása a háború után a kettős monarchia

romjain alakult utódállamok találmánya és módszere, amelyet Jugoszláviában nemcsak a tulajdonképpeni nemzeti kisebbségekkel, hanem amint a sok közül taláalomra kiragadott néhány példa is mutatja, a horvát testvérnéppel szemben is egyforma kíméletlenséggel alkalmaznak. Ilyen körülmények között tehát a horvát nemzeti egységnek, amely a Zivković—Srskić—Jevtić-féle parancsuralom alatt állotta ki a tűzpróbát és pl. az 1935. évi általános képviselőválasztások idején olyan megbonthatatlan látszott, hogy maga Pavelić Ante dr., az ustaša-mozgalom feje, torinói fogságából azt üzenete híveinek, hogy fenntartás nélkül támogassák Maceket és mindenütt az ő listájára szavazzanak, a gazdasági kizsákmányolás veszélyének hatása alatt még szorosabbra és szilárdabbá kellene összekovácsolódnia. Bizonyos jelek szerint azonban éppen az ellenkezője történik. A bomlási folyamat már az 1937 október 8-i egyezmény megkötésekor indult meg, amelyben a horvátság radikális rétegei a Staróević—Frank—Pavelić-féle államjogi követelés, vagyis az önálló és független Horvátország kivívására irányuló nemzeti törekvés elejtését látták és most már nyíltan szembefordultak Macekkel és a vezetése alatt álló horvát parasztpárttal. A legvitásabb kérdések egyike a „parasztdemokrácia“ fogalma és tartalma. Így pl. a „Hrvatski Dnevnik“ szerint a horvát népnek már azért is „parasztdemokrácia kell, mert a horvátok nagy többsége paraszt s ha egy nemzetnek a többsége paraszt s ha ez egyúttal a gazdasági főerőt is képviseli és a nemzeti törekvések hordozója, akkor erről a népről a pars pro toto alapján úgy lehet beszélni, mint parasztnemzetről“. Ezzel szemben az „Obzor“ (május 22-i száma) azzal érvel, hogy „külön parasztdemokrácia egyszerűen nem létezik. Nincs és nem is lehet külön paraszt-, munkás-, polgári vagy iparosdemokrácia, hanem csak általános, az összes nemzeti rétegekre kiterjedő és azokat felölelő demokrácia van“. A horvát „paraszállam“ eszméjének túlságos kihangsúlyozása és az a körülmény, hogy a passzivitás politikája meddőnek bizonyult módszerével eddig nem sikerült a horvát kérdés megoldását előbbre vinni, a horvát értelmiség s általában a horvátság polgári rétegeiben mindenesetre súlyos aggályokat keltett, sőt bizonyos fokú ellenkezést is, amely azonban még nem jelenti a nyílt szakadásra való készséget. A horvát polgári lapok a leghatározottabban óvást emelnek az osztályuralomra berendezett paraszállam eszméje ellen, mert a horvát nemzet nemcsak parasztokból áll. Súlyosbítja némileg a helyzetet az a körülmény is, hogy Stepinac Alojzije dr., az új zagrebi r. kat. érsek úgy látszik nem hajlandó elődjének, Bauer érseknek a példáját követni és száz százalékos közöséget vállalni a horvát parasztpárttal és ennek politikai irányával. Nyílt szembefordulást jelent Macek politikájával a Košutić Milan ügyvéd vezetése alatt álló „Hrvatski Narodni Pokret“ (Horvát nemzeti mozgalom), amely „elveti az elvi és önfejű politikát és arra törekszik, hogy a politikai aktivizmus terén fokozatosan kiküzdje mindazt, ami a horvátoknak az állam összes tételes törvényei szerint jár“. („Novosti“ augusztus 21.) Ez egyáltalán nem új út, sem új módszer s amint az „Obzor“ augusztus 23-i számában mintegy válaszul találóan megjegyzi, már azelőtt is nemcsak egyesek, hanem egész csoportok

sőt maga Radic Stjepan és pártja is kísérletet tettek az aktivizmussal, eredményt azonban nem tudtak elérni. Ez az újabb keletű mozgalom egyelőre csak az elégedetlenkedő törtetők külön akciója, akik abban új érvényesülési lehetőségeket látnak. Nem sokkal komolyabb Radic Vlatko, a vértanúhalált halt horvát népvezér fiának akciója sem, aki az atyja alapította „Narodni Val“-ban atyja halálának tizedik évfordulója napján, augusztus 8-án megjelent cikkében zászlót bontott és csatlakozásra hívta fel mindazokat, akik „becsületesek és tisztességesek ebben az államban“. A bomlási folyamat kikezdte egyébként az SDK-t, a parasztdemokrata koalíciót is, legalább annyiból, hogy az SDK (Samostalna Demokratska Stranka — Független Demokrata-párt) és a HSS (Hrvatska Seljacka Stranka — Horvát Parasztpárt) egyes helyi csoportjai között, így pl. Splitban (Spalato), ahol Leontie Ljubó dr., a független demokratapárt tagja keveri a kártyát, egy idő óta úgyszólván napirenden vannak a viszálykodások, sőt az össze-tűzések is.

Mindezeknek a mozgolódásoknak eddigéle nem volt semmiféle átütő erejük s most, az általános képviselőválasztások kiírása után, valószínűleg az egész vonalon meg fog indulni a tisztulási folyamat, amely majd véget vet a jelentéktelen párttöredékek és a könnyű fajsúlyú akarnokok pártbontási kísérleteinek, mivel a választási törvény és rend csak a nagy országos pártok indulását teszi lehetővé. A párt-ütődít játszó lesipuskásoknak most már csak két választásuk van: vagy megmaradnak bűnbánóan az eddigi pártok: az SDS és a HSS keretében, vagy pedig — ami pillanatnyilag előnyösebbnek látszik — menedéket keresnek a JRZ, a kormánypárt táborában.

MACEKNEK, A HORVÁT NÉP VEZÉRÉNEK régóta esedékes belgrádi látogatása augusztus 14-én végre megtörtént. Az eredetileg tervezett három nap helyett Maéek azonban csak két napot töltött Belgrádban s elmaradt a kragujeváci és pancsovai látogatása is. A szerb ellenzék vezéreivel, Stanojevic Acaval, Davidovic Ljubával és Jovanovic Jocalval Macek és kíséretársai kétízben tartottak beható tanácskozást, amelyen Macek a szerb és horvát nemzet kibékülésének szükségességét hangoztatta, aminek az 1937 október 8-án, a horvát parasztpárt és a független szerb demokraták koalíciójának a szerbiai egyesült ellenzékkel megkötött *egyezménye* alapján kell létrejönnie. A szerbiai egyesült ellenzékkel két napon át folytatott tanácskozások során határozatot hoztak, amely megerősíti az október 8-i egyezményt, bírálja a kormány munkáját s követeli a diktatúrahozta alkotmány hatályonkívül helyezését és az alkotmányozó nemzetgyűlés mielőbbi összehívását. A nagyjelentőségű találkozóról és az értekezleten elhangzott beszédekről és magáról a fenti határozatról még a horvát lapok sem közöltek részletesebb tudósításokat, azon egyszerű oknál fogva, mert azok közlését a cenzúra lehetetlenné tette.

Ha Macek látogatása és a szerb egyesült ellenzék vezetőivel folytatott tárgyalásai nem is hozták meg a tőlük várt szenzációkat, a szerb sajtóban és egyes kormánypárti politikusok nyilatkozatában annál élénkebb visszhangot keltettek. Ezek a nyilatkozatok lekicsinyléssel

és merész rágalmazással intézik el Maceket és a szerb egyesült ellenzék, ami annál könnyebben ment, mert a megtámadottak védekezése az előzetes sajtócenzúra jóvoltából egyetlenegy lapban sem kapott helyet. Így aztán érthető, hogy pl. KoroSec belügyminiszter a szávai bánág kormánypártjához tartozó és Belgrádba rendelt néhány száz főnyi ifjúsági csoportja előtt a következő kijelentést kockáztatta meg: „Macek megint hamis vágányra tévedt, mikor tegnap a szabadságról beszélt és szabadságot követelt. Az merre ezt mondani, akinek pártja Jugoszláviában tipikus képviselője az alulról jövő terrornak.“ („Vreme“, augusztus 16.) A „Samouprava“, a kormánypárt lapja (VIII. 14), így ékelődik látogatásáról: „Macek útja holtvágányra vezet és ott akár száz esztendeig is elácsoroghat és vesztegetheti az egyébként drága időt.“ Augusztus 22-i számában viszont az ősz Stanojevic Acát, PaSicnak leghűségesebb barátját és az egykor teljhatalmú radikális párt volt elnökét bírálgatja, azt állítván róla, hogy egy általa rosszul elhelyezett bankbetét miatt a radikális pártot régente 2 millió dínárnyi veszteség érte, ami miatt — ha ezt történetesen mint hivatalnok követi el — már régóta börtönben ülne. Maceket, a „hírhedt rezolúció“ negyedik aláíróját meg a következőképpen figurázza ki: „Macek dr. az a férfiú, akiről a szlovének azt állítják, hogy szlovén, a horvátok viszont, hogy horvát, ő maga pedig azt tartja, hogy a horvátok többsége nevében beszél.“ Az ilyen olcsó szellemeskedés és durva tekintélyrombolás egyáltalán nem alkalmas arra, hogy lerontsa Macek ma még majdnem érintetlen népszerűségét, de még kevésbé arra, hogy levétesse a napirendről azt a horvát kérdést, amelynek dinamikus ereje éppen mostanában, a csehszlovákiai események hatása alatt, egész rendkívüli mértékben hatványozódott.

HA MACEK ÉS A HORVÁT nemzet még nem fáradtak el az immár húsz esztendősz küzdelem sok keserves csalódásában és súlyos megpróbáltatásaiban, akkor a horvát állameszme az utóbbi világtörténelmi események hatása alatt tetemesen felfokozódott dinamikus erejének a horvátlakta összes területeken az október 11-én kiírt általános képviselőválasztásoknál is érvényesülnie kell, melyeken összesen 371 képviselőt fognak választani. Most, ennél a választásnál fog elválni, hogy Macek igazi és hivatott vezére-e nemzetének, vagy csak egyszerű néptribun? Ha most, a választás eredményével meg tudja mutatni, hogy méltó ellenfele Stojadinovicnak, akkor ezzel a horvát nemzet ügyét is előre lendítheti a mindkét félre megnyugtató és igazságos megoldás felé.

Stojadinovic a választás kiírásának időpontját mindenesetre igen helyes érzéssel választotta meg. A miniszterelnök és kormánya most állanak bel- és külpolitikai sikereik tetőpontján, ami a szokásos választási praktikák előreláthatóan alapos igénybevétele és a nyílt szavazás nyújtotta nagy előnyök mellett óriási mértékben növeli győzelmi esélyeiket. Itt számításba kell venni Stojadinovicnak július hó utolsó hetében a jugoszláv tengerpart mentén, Susaktól egészen Kotorig (Cattaro) tett szemleútját is, amely már a választásoknak a túlnyomóan horvátok lakta dalmát-partvidéken való alapos előkészítését

célozta. Mint kiváló taktikus Stojadinovic a Skupstina feloszlásával egyidejűleg még azzal is igyekezett helyzeti előnyét megjavítani, hogy tárcanélküli miniszterként bevette kormányába Hodjera Svetislavot, a borbasok, vagyis a jugoszláv néppárt vezetőjét s hogy továbbra is biztosítani tudta magának a Gyorgyevic Voja vezetése alatt álló szerb földművesek támogatását.

Az, hogy a kormány nem teljesítette az 1931. évi választási törvénynek megfelelő módosítására több ízben tett ígéretét, legfeljebb olyan szépséghiba, amelynek a Balkánon egyáltalán nincs jelentősége. A december 1 i-ére kitűzött választások kimenetelét illetően a kormány-
nsk tehát nincsenek és nem is lehetnek komoly aggályai. A nagy többséget — ha más nem, hát maga a választási törvény már eleve biztosítja számára és e mellett legfeljebb arról lehet még szó, hogy Macek és hívei meg tudják-e tartani a legutóbbi választásoknál elért eredményt? Ha nem, akkor ez egyúttal Macek népszerűségének teljes leáldozását és egész politikájának csődjét is jelentheti.

PROKOPY IMRE